

Nové usmernenia a vyhlášky MZ SR (júl - september 2009)

MUDr. Adam Hochel

generálny riaditeľ, Sekcia zdravia, MZ SR

Ministerstvo zdravotníctva SR vydalo vo Vestníku MZ SR v mesiacoch júl až september 2009 v zmysle Konceptie tvorby štandardných diagnostických a terapeutických postupov viaceré nové usmernenia: na liečbu porúch minerálového a kostného metabolizmu u pacientov s chronickým ochorením obličiek, o diagnostike a liečbe hypospádie penisu, o štandardizácii mikrobiologickej diagnostiky Lymfkej boreliózy, pre diagnostiku a liečbu autoimunitných ochorení štítnej žľazy u žien v období tehotenstva, pre včasnú diagnostiku a liečbu nádorových ochorení prsníka a usmernenie o výkonoch jednodňovej starostlivosti.

Via pract., 2009, 6 (10): 414–416

Úvod

Z prehľadu odborných usmernení MZ SR za druhý štvrtrok 2009 by som vyzdvihol najmä dve, ktoré si pri príprave vyžadovali naozaj širokospektrálnu spoluprácu odborníkov ako aj zdravotných poisťovní a nemalé manažérske úsilie. Po vyše ročnej práci sme dokončili prvé odborné usmernenie (OU) z oblasti onkológie, a to pre oblasť diagnostiky a liečby nádorových ochorení prsníka. Vzhľadom na spoločenskú a medicínsku významnosť je to zásadný krok vpred a verím, že nadobudnuté skúsenosti nám dovoľia spracovať ďalšie onkologické diagnózy. Druhým, z môjho pohľadu významným, je OU o výkonoch jednodňovej zdravotnej starostlivosti (ako sa u nás hovorí – jednodňovej chirurgie), pretože ide o komplexný materiál, ktorý prierezovalo rieši indikácie, kontraindikácie z pohľadu možného vykonania takéhoto typu starostlivosti, ako aj v jednotlivých odboroch rozširuje zoznam možných výkonov. Súčasne špecifikuje podmienky zvlášť pre detský a dospelý vek tak, aby bol každý pacient pri splnení podmienok daných odborným usmernením „v bezpečí“.

OU na liečbu porúch minerálového a kostného metabolizmu u pacientov s chronickým ochorením obličiek (Vestník MZ SR čiastka 26-28, z 8. júla 2009)

OU je vypracované v spolupráci s hlavným odborníkom MZ SR pre odbor nefrológie doc. MUDr. Martin Demešom, PhD., MPH, a verifikované predsedníctvom Slovenskej nefrologickej spoločnosti Slovenskej lekárskej spoločnosti. Zároveň bol návrh textu pripomienkovaný hlavnými odborníkmi pre odbor endokrinológia a vnútorné lekárstvo.

U pacientov s chronickým ochorením obličiek sa skoro vždy vyvinie sekundárna hyperparatyreóza s postupnou hyperpláziou prítitných

teliesok. S progresívnou stratou funkcie obličiek klesá počet receptorov pre vitamín D a receptorov citlivých na vápnik v prítitných telieskach, čo vyvoláva rezistenciu prítitných teliesok na vitamín D a vápnik. Naviac hyperfosfatémia priamo ovplyvňuje funkciu a rast prítitných teliesok, čo ešte zhoršuje sekundárnu hyperparatyreózu. Hypokalciémiu vyvoláva retencia fosfátov, rezistencia skeletu na kalcimický účinok parathormónu a porucha metabolizmu vitamínu D. Hyperfosfatémia a hyperkalciémia zvyšujú súčin CaxP, čo vedie k ukladaniu vápnika v mäkkých tkanivách. Kalcifikácie mäkkých tkanív sú častou komplikáciou poruchy kalcium-fosfátového metabolizmu. Kalcifikácie v pľúcach ovplyvňujú ich funkciu, vzniká pľúcna fibróza, pľúcna hypertenzia, hypertrofia pravej komory a pravostranné kongestívne zlyhanie srdca. Kalcifikácie myokardu, koronárnych artérií a chlopní vedú k vzniku ischemickej choroby srdca, vzniku arytmií, srdcového zlyhania a smrti. Vaskulárne kalcifikácie vedú k vzniku ischemických lézií, nekroz mäkkého tkaniva a ťažkostiam pri transplantácii obličky. Kardiovaskulárne komplikácie sú najčastejšou príčinou morbiditu a mortality pacientov s chronickým zlyhaním obličiek.

Z uvedených skutočností vyplýva, že prevencia porúch minerálového a kostného metabolizmu a ich včasná liečba u pacientov s chronickým ochorením obličiek je veľmi dôležitá a ovplyvňuje kvalitu a dĺžku života pacienta. Aplikáciou uvedeného odborného usmernenia sa prejaví prínosy pre pacienta v zmysle zabezpečenie modernej liečby, lepšej kvality života v predialyzačnom období, oddialenie zlyhania obličiek. Po zlyhaní obličiek by mal byť takýto pacient kvalitnejšie pripravený do transplantáčného programu. Po prípadnej transplantácii OU rieši prevenciu kardiovaskulárnych a kostných komplikácií. Všetky tieto prínosy umožní dôsledné zabezpečenie diagnostických a liečebných postupov, zabránenie polypragmázie a nevhod-

ných liečebných kombinácií. Zároveň majú tak zdravotné poisťovne manuál pre revízijských lekárov na kontrolu správnosti a oprávnenosti liečby, šetrenie neoprávnených výdavkov na liečbu prípadne na riešenie komplikácií.

OU o diagnostike a liečbe hypospádie penisu (Vestník MZ SR čiastka 26-28, z 8. júla 2009)

OU je vypracované v spolupráci s hlavným odborníkom MZ SR pre odbor pediatrika urológia MUDr. Vladimírom Polákom, PhD. Návrh textu bol pozitívne hodnotený hlavnými odborníkmi MZ SR pre odbory urológia, pediatria, endokrinológia a pediatrika endokrinológia.

Materiál rieši problematiku hypospádie penisu v zmysle správneho algoritmu liečby s ohľadom na vek pacienta a na indikujúceho a vykonávajúceho kompetentného zdravotníckeho pracovníka. Hypospádiu penisu musí zachytiť každý všeobecný lekár pre deti a dorast, následne je povinný odoslať takéhoto pacienta detskému urológovi, ktorý manažuje ďalšiu konzervatívnu ako aj operačnú liečbu tak, aby sa zabezpečil správny vývoj penisu. V prípade stenózy nesprávne vyústenej uretry sú definované také postupy, aby sa zabránilo vzniku ireverzibilných zmien dolných močových ciest. Uvedením OU do praxe sa má prispieť k skorej diagnostike a liečbe pacientov s touto vrodenou chybou tak, aby sa minimalizovali trvalé následky nesprávnych postupov.

OU o štandardizácii mikrobiologickej diagnostiky Lymfkej boreliózy (Vestník MZ SR čiastka 26-28, z 8. júla 2009)

OU je vypracované v spolupráci s hlavným odborníkom MZ SR pre odbor klinická mikrobiológia MUDr. Annou Petrovičovovou, CSc., a hlavným

odborníkom pre infektológiu a tropickú medicínu prof. MUDr. Ivanom Schréterom, CSc.

Lymfská choroba (borelióza) je multisystémové infekčné ochorenie, ktoré sa v posledných rokoch stalo najčastejšou kliešťami prenášanou zoonózou v Európe, Ázii a Severnej Amerike. V Slovenskej republike sa ročne zachytí viac ako 1000 nových ochorení. Prejavuje sa postihnutím pohybového aparátu, kože, srdca, nervového systému. Pestrosť klinických príznakov súvisí s genetickou a antigénnou variabilitou pôvodcu baktérie – spirochéty *Borrelia burgdorferi*. Žiadne klinické manifestácie však nie sú pre lymfskú boreliózu patognomické.

OU zdôrazňuje dôležitosť koincidencie klinického nálezu a séropozitivity – dôkazu prítomnosti protilátok v sére (v likvore). V súčasnosti je známych viacej metód a postupov na laboratórnu mikrobiologickú diagnostiku Lymfskej boreliózy. Testy na stanovenie protilátok však nie sú často štandardizované, dostatočne špecifické a senzitivné a v praxi sa používajú bez odborného zhodnotenia klinickým mikrobiológom. Prítomné protilátky môžu byť falošne pozitívne (syfilis, autoimunitné ochorenia ...), ale aj falošne negatívne (v skorých fázach ochorenia, pri skorej ATB terapii ...). K problémom pri diagnostike tohto ochorenia tiež prispieva variabilná protilátková odpoveď rôznych jedincov. Keďže ide o závažnú diagnostiku a klinické príznaky sú nejednoznačné, bolo treba vypracovať algoritmus laboratórnej diagnostiky tohto ochorenia, aby pomohol lekárovi určiť diagnózu. OU rozdeľuje mikrobiologické metódy na základné a špecializované. Určuje, ktoré klinické mikrobiologické laboratóriá môžu vykonávať len základné vyšetrenia a ktoré aj

špecializované, a aké podmienky musia takéto laboratóriá spĺňať.

Cieľom Odborného usmernenia je teda štandardizovať mikrobiologickú diagnostiku Lymfskej boreliózy na Slovensku, ktorá by pomohla začať liečbu v skorom štádiu ochorenia, keď je jej účinnosť najefektívnejšia. Zamedzí sa zbytočným opakovaniam a nesprávne indikovaným odberom a vyšetreniam, čo ušetrí zdroje zdravotných poisťovní. Umožní sa kvalifikovaná interpretácia výsledkov ako podklad pre správny klinický a terapeutický manažment pacienta s Lymfskou boreliózou.

OU pre včasnú diagnostiku a liečbu nádorových ochorení prsníka (Vestník MZ SR čiastka 29-32, zo 17. augusta 2009)

OU je vypracované pracovnou skupinou pod vedením hlavného odborníka MZ SR pre odbor klinická onkológia doc. MUDr. Igora Andrašina, CSc. Členmi pracovnej skupiny boli aj hlavní odborníci pre odbory rádiológia, chirurgia, patológia a radiačná onkológia.

Karcinóm prsníka je najčastejším nádorovým ochorením ženskej populácie a aj najčastejšou príčinou úmrtia na onkologické ochorenie v ženskej populácii v Slovenskej republike. Na Slovensku je ročne diagnostikovaných viac ako 1750 nových prípadov. Mortalita dosahuje na Slovensku stále takmer 50 % incidencie, zatiaľčo vo vyspelých krajinách, kde existujú skriningové programy, klesá mortalita až o 30 %. Odborné usmernenie sa vzťahuje na organizačné, diagnostické a liečebné opatrenia na včasnú diagnostiku a liečbu nádorových ochorení prsníka. Zámerom odborného usmernenia je zlepšenie včasnej záchytnosti

rakoviny prsníkov, skvalitnenie liečby a zníženie mortality na uvedené ochorenie u žien v SR.

Odborné usmernenie stanovuje postup pri realizácii základných a špeciálnych zobrazovacích vyšetrení ako aj cytologických, histologických a imunohistochemických vyšetrení pri diagnostike nádorových ochorení prsnej žľazy. Tiež určuje odbornú spôsobilosť na výkon diagnostických vyšetrení a liečebných postupov, tiež kompetencie zdravotníckych pracovníkov v súlade s osobitnými predpismi. Určuje maximálne prípustné časové limity pre diagnostické vyšetrenia a vykonanie operácie. Ďalej upresňuje možnosti postupov pri chirurgickej liečbe, systémovej liečbe a plánovanej rádioterapii. Materiál určuje podmienky operácií zachovávajúcich prsník a sú v ňom uvedené aj absolútne a relatívne kontraindikácie limitovanej chirurgie prsníka. V odbornom usmernení je zašpecifikovaná systémovej liečba zhubných nádorov prsníka, ktorá využíva viaceré spôsoby onkologickej liečby (hormonálnu liečbu, cytostatickú liečbu a biologickú – cielenú liečbu). Materiál upresňuje aj rôzne formy systémovej liečby u karcinómov prsníka: adjuvantnú, neoadjuvantnú a paliatívnu liečbu. Výber typu a trvania systémovej onkologickej liečby sa uskutočňuje na základe pTNM štádia, prognostických a prediktívnych faktorov, ako aj zaradenia do rizikových skupín. Odborné usmernenie obsahuje odporúčania na postup pri poskytovaní plánovanej rádioterapie karcinómu prsníka. Indikačné kritériá na poskytovanie rádioterapie sú uvedené podľa jednotlivých štádií ochorenia a aplikovanej formy liečebnej starostlivosti.

Očakáva sa, že vďaka jednotne stanovenému postupu pri diagnostike a liečbe nádorových ochorení prsníka, ktorý náležite zohľadňuje

MANUÁL- Lieky registrované v Slovenskej republike 2009

Objednávaci kupón

Meno.....
 Priezvisko.....
 Spoločnosť.....
 IČO.....
 IČ DPH.....
 Adresa.....
 .....
 Tel.....
 Fax.....
 Email.....
 Podpis.....
 počet .....ks

MC: 11.95 Eur/ks + poštovné

Objednávku pošlite na adresu:

BE TRADE spol. s r.o.
 Röntgenova 14
 851 01 Bratislava

Príjem objednávok aj na www.slais.sk vyplnením formulára

Spoznali, zachceli, majú. Manuál teraz prezerajú.

Z obsahu:

- nedávno schválené lieky
- receptúrne skratky a ich význam
- referenčné názvy liekových foriem v humánnej medicíne
- zákon č. 528/2008 Z. z. o podpore poskytovanej z fondov ES
- zoznam a kódy ZP
- zoznam skratiek odbornosti lekárov
- nežiaduce účinky liekov – poliekové poškodenie
- významné interakcie s antihypertenzívami
- humánne HVLP – registre liekov
- homeopatické lieky – registre podľa IS a podľa abecedy

moderné štandardné diagnostické a terapeutické postupy v odboroch rádiológia, patologická anatómia, chirurgia, klinická onkológia a radiačná onkológia sa v nasledujúcich rokoch zredukujú mortalita žien na nádorové ochorenia prsníka a zlepši sa aj ich kvalita života.

OU pre diagnostiku a liečbu autoimunitných ochorení štítnej žľazy u žien v období tehotenstva (Vestník MZ SR časťka 33-39, z 31. augusta 2009)

OU je vypracované v spolupráci s hlavným odborníkom MZ SR pre odbor endokrinológia prof. MUDr. Juraj Payerom, PhD., v úzkej spolupráci s hlavným odborníkom MZ SR pre gynekológiu a pôrodnictvo prof. MUDr. Miroslavom Borovským, PhD.

Vzhľadom na častý výskyt tyreopatií v populácii tehotných žien a ich nežiaduce dopady na plod, odborné fóra endokrinológov a gynekológov sa celosvetovo zhodujú na potrebe zaradiť do včasných štádií gravidity vyšetrenie štítnej žľazy matky.

Gravidita vyvoláva významné zmeny vo funkcii štítnej žľazy, ktoré môžu viesť k autoimunitným ochoreniam. Ak sa tieto ochorenia nezachytia a neliečia, predstavujú významné riziko poruchy vývoja plodu najmä centrálnej nervovej sústavy a skeletu, ako aj nepriaznivé

vplyvy na priebeh tehotenstva, pretože sa výskytom tyreopatie zvyšuje riziko potratov, pre eklampsie, predčasného pôrodu a perinatálna mortalita.

OU taxatívne stanovuje postup a spektrum laboratórnych vyšetrení v rámci skríningu tyreopatií v tehotenstve, určuje kompetencie jednotlivých zdravotníckych pracovníkov pri zachytení týchto ochorení tak, aby sa minimalizoval počet autoimunitných ochorení štítnej žľazy v tehotenstve.

Uvedením OU do praxe sa má docieľiť včasná a správna diagnostika autoimunitných ochorení štítnej žľazy tehotnej ženy, jej dispenzarizácia špecialistom – endokrinológom, rýchle nasadenie správnej liečby (upravenie liečby), minimalizácia závažného zdravotného rizika, ktoré ohrozuje plod i matku, ak sa ochorenie včas nezachytí a ihneď nelieči, ako i úspora financií pri liečbe následkov neliečeného ochorenia štítnej žľazy plodu i matky.

OU o výkonoch jednotňovej zdravotnej starostlivosti (Vestník MZ SR časťka 33-39, z 31. augusta 2009)

OU o výkonoch jednotňovej zdravotnej starostlivosti vypracovalo MZ SR v spolupráci s asociáciou jednotňovej chirurgie a bolo pripomenované hlavnými odborníkmi v jednotlivých

chirurgických odboroch, ako aj anesteziológii a intenzívnej medicíne.

Ide o nahradenie OU platného od roku 2006, ktoré bolo len zoznamom výkonov, ktoré prichádzajú do úvahy riešiť jednotňovo. Terajšie OU charakterizuje jednotňovú zdravotnú starostlivosť, stanovuje podmienky poskytovania jednotňovej zdravotnej starostlivosti v záujme zachovania bezpečnosti pacienta, stanovuje kontraindikácie na poskytnutie výkonov jednotňovej zdravotnej starostlivosti a stanovuje aj osobitné podmienky poskytovania jednotňovej zdravotnej starostlivosti u detí vzhľadom na osobitosti detského veku – tzn. že dáva komplexný rámec poskytovania takejto modernej starostlivosti na Slovensku.

V prílohe OU MZ SR je zoznam výkonov jednotňovej zdravotnej starostlivosti rozdelený podľa jednotlivých špecializačných odborov zvlášť pre dospelý a pre detský vek. Dochádza k významnému rozšíreniu spektra výkonov – do takej miery, ako to vyplýva z potrieb súčasnej medicínskej praxe, z pohľadu skvalitnenia poskytovanej zdravotnej starostlivosti.

MUDr. Adam Hocheľ
generálny riaditeľ Sekcie zdravia MZ SR
Limbová 2
P. O. BOX 52, 837 52 Bratislava 37
adam.hochel@health.gov.sk

Zbynek Schroner, Vladimír Uličiansky:

LIEČBA DIABETES MELLITUS 2. TYPU ZALOŽENÁ NA ÚČINKU INKRETÍNOV

Diabetológia je v súčasnosti jedným z najfascinujúcejších odborov vnútorného lekárstva. V málokto inom odbore bolo za posledné desaťročie vyvinutých toľko liekov, ktoré boli registrované na klinické použitie alebo sú v záverečných fázach klinického testovania s reálnou perspektívou, že budú v dohľadnom čase dostupné v klinickej praxi práve, ako je to v diabetológii. Najnovšia monografia Liečba diabetes mellitus 2. typu založená na účinku inkretínov sa venuje úplne novému terapeutickému prístupu v liečbe DM 2. typu – inkretínovej terapii. Táto liečba má pozitívny vplyv aj na také etiopatogenetické činitele vzniku a rozvoja DM 2. typu (redukovaný inkretínový efekt, zvýšená sekrecia glukagónu), ktoré sa nám doterajšími liečebnými možnosťami nepodarilo ovplyvniť. Výsledky klinických štúdií, ale aj poznatky z bežnej klinickej praxe u prípravkov založených na účinku inkretínov, ktoré sú už dostupné na trhu zatiaľ ukazujú, že táto terapia je nielen účinná, ale aj bezpečná a dobre tolerovaná.

Z predslavu recenzenta knihy prof. MUDr. Milana Kvapila, CSc., MBA: „Publikace renomovaných autorů, ke které mám tu čest napsat úvodní slovo, zahrnuje v pravém slova smyslu nejnovější informace o inkretinové léčbě. Je napsána čtivě, přehledně. Vážím si velmi přehlednosti a kompaktnosti publikace, příjemného stylu, vyváženosti v hloubce rozboru jednotlivých problémů, stejně jako implementace kapitoly o nových doporučeních pro léčbu diabetu 2. typu. Velmi bych vyzdvihнул nezávislé hodnocení výsledků studií. Jsem přesvědčen, že bude velmi dobrým pomocníkem pro každého klinika, který hledá kvalitní, fundované a současně prizmatem klinické medicíny nazírané informace nejen o inkretinové léčbě, ale i o jejím zařazení do kontextu současné, nejmodernější strategie terapie diabetu 2. typu.“
Jednotlivé kapitoly knihy: Úvod, Historické poznámky, Základné princípy liečby diabetes mellitus 2. typu založenej na účinku inkretínov, Analógy glukagónu podobného peptidu-1: základná charakteristika a mechanizmus účinku, Inhibítory dipeptidyl peptidázy – 4: základná charakteristika a mechanizmus účinku, Liečba diabetes mellitus 2. typu založená na inkretínovom účinku v klinickej praxi, Súhrn – kľúčové údaje.

Objednávajte u: SchronerMED., s.r.o., Košice, e-mail: zbynek.schroner@gmail.com.